

کاهش بهره‌وری بنگاه‌های تولید

♦ دکتر مسعود جمالی

رئیس انجمن مدیران صنایع استان اصفهان

* کاهش نرخ سرمایه‌گذاری صنعتی و پیشی گرفتن نرخ استهلاک از آن، که منجر به عقب افتادن از چرخه به‌روز فناوری و عمر بالای ماشین‌آلات گردیده است.

* بازگشت تحریم‌ها و کمبود منابع ارزی باعث ایجاد قوانین بازدارنده و سخت‌گیری برای ورود ماشین‌آلات به کشور شده است. اثرات برجرام در ایران و چشم‌انداز مثبت از اقتصاد در آن سال‌ها را می‌توان علت افزایش کارایی سرمایه و رشد بهره‌وری کل از ۴,۲ در سال ۹۴ به ۶,۳ در سال ۹۵ دانست که نشان‌دهنده تأثیر مهم تعاملات جهانی در رشد بهره‌وری کل کشور است.

* کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش؛ نرخ بالای تورم و بالا رفتن قیمت عوامل تولید موجب شده بنگاه‌ها بیشتر به فکر حفظ وضع موجود باشند تا سرمایه‌گذاری و تحقیق و توسعه بر روی بهره‌وری.

* هرچند در میان بخش‌های صنعت، کشاورزی و معدن بالاترین رشد بهره‌وری نیروی کار در بخش صنعت رخ داده است، ولی کمبود نیروی انسانی حرفه‌ای و ماهر و حتی نیروی کار ساده و متناسب نبودن دستمزدها با هزینه‌های خانوار، برنامه‌های بهره‌وری نیروی انسانی را با مشکل مواجه کرده است.

* وجود منابع ارزان و رانت در تولید مواد اولیه موجب گردیده است تا برخی بنگاه‌های بزرگ به‌واسطه سود ناشی از رانت به دنبال بهره‌وری سیستم‌ها نروند.

* انحصار از بزرگ‌ترین عوامل ضد تولیدی و ضد بهره‌وری است که به‌واسطه تفکر معیوب سیستمی شکل گرفته و ثمره آن شرکت‌های به‌ظاهر بزرگ غیر کارآمد است. صنعت خودروسازی نمونه آشکار این تفکر ضد توسعه‌ای در کشور است.

* در شرایط تورمی به‌طور متوسط، سود اسمی برخی شرکت‌ها به دلیل کاهش ارزش

بهره‌وری یک مفهوم اقتصاد خرد است که با نظام قیمت‌ها رابطه یک‌به‌یک دارد و عبارت است از به حداکثر رساندن استفاده بهینه از منابع (نیروی انسانی، سرمایه، مواد خام تولیدی، زمان و غیره) به شیوه‌ای عملی و به‌منظور گسترش بازار، افزایش سودآوری و بهبود معیارها به‌گونه‌ای که به نفع ذینفعان باشد. نرخ رشد بهره‌وری عبارت از تفاضل نرخ رشد اقتصادی از میانگین موزون نرخ رشد نیروی کار و سرمایه است. یکی از مهم‌ترین اهداف کشورها دستیابی به رشد اقتصادی است. این هدف به دو صورت «انباشت عوامل تولید» و «افزایش بهره‌وری عوامل تولید» امکان‌پذیر است. افزایش بهره‌وری عوامل تولید به ایجاد توازن بین ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی منجر می‌شود. از سوی دیگر، دستیابی به اشتغال کامل و کاهش نرخ بیکاری، اصلی‌ترین اهداف کشورها را تشکیل می‌دهد. در ایران نیز این موضوع از عمده‌ترین اهداف برنامه‌های توسعه بوده است که به‌مانند سایر موضوع‌ها مغفول مانده است. مشکل اساسی بهره‌وری در کشور، سهم اقتصاد دولتی و بنگاه‌های خصولتی وابسته به دولت از کل اقتصاد است که به‌واسطه انباشت منابع طبیعی مانند نفت و گاز، ساختار معیوب دولت‌ها، ضعف مدیریتی و عدم استفاده از نیروهای نخبه و متخصص در ارکان تصمیم‌گیری کشور و بنگاه‌های دولتی باعث اتلاف منابع عظیمی در کشور شده است.

عوامل کاهش بهره‌وری در بنگاه‌های تولیدی ایران بسته به صنعت، اندازه بنگاه و تفکر مدیریت متفاوت است که می‌توان به برخی موارد ذیل اشاره کرد:

پول، افزایش پیدا می‌کند و افزایش سود اسمی تحت تأثیر تورم باعث غفلت برخی مدیران از تمرکز بر روی بهبود سیستم‌ها و فرآیندها می‌شود.

* عدم توجه به خصوصی‌سازی واقعی و واگذاری غیرحرفه‌ای بنگاه‌های دولتی فرصت بهره‌ور نمودن بنگاه‌های دولتی را محدود کرده است. در خاتمه باید اشاره کنم مفهوم بهره‌وری ساده است. رشد و ارتقای بهره‌وری از جمله اهداف تمامی دولت‌ها و سازمان‌ها است. بررسی بهره‌وری از منظر اقتصادی، شرکتی یا فردی، می‌تواند برای موفقیت بلندمدت بسیار مهم باشد. در محیط کلان اقتصاد کشور، جاری شدن عقلانیت و صلاحیت در ارکان تصمیم‌گیری، ارتباط با جهان، بهبود شاخص‌های محیط کسب‌وکار، حذف موانع تولید و ایجاد نشاط و امید در جامعه و در سطح بنگاه‌ها، مدیریت نوین، استفاده از تکنیک‌ها و روش‌های بهبود فرآیندهای تولید، آموزش و سرمایه‌گذاری بر نیروی کار و افزایش سرمایه‌های فیزیکی و سازمانی می‌توانند بهره‌وری را افزایش دهند. ♦♦